

El monestir d'Amer: persones i institucions

JOSEP M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ

Quaderns de la Selva, 17

•

Any 2005

p. 53 a 80

• CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS •

El propòsit de les pàgines presents és de posar a disposició dels interessats algunes dades sobre el monestir benedictí d'Amer que es guarden a l'Arxiu Diocesà de Girona, i rellegir-ne d'altres, publicades esparses, amb major rigor. Des que vam revisar sobre els originals i editar el diplomatarí compost per Esteve Pruena,¹ s'han continuat reiterant afirmacions obsoletes sobre la casa religiosa.² Jaume Marquès i Casanovas, per la seva banda, féu referència a un cronicó del monestir que no hem sabut trobar, i que presenta característiques pròpies de les històries inventades el segle XVII.³

Constitució del monestir

Una comunitat trasplantada

La comunitat monàstica d'Amer fou una de les primeres de la diòcesi. Existia l'any 830, i només la de Banyoles, documentada el 814, la supera en antigor. Els grans cenobis del país, com Sant Pere de Rodes, Sant Feliu de Guíxols i Sant Pere de Besalú tardarien encara un segle a aparèixer.

De vegades s'ha expressat admiració per l'encert dels monjos, que sabien escollir el lloc on bastir casa. No s'ha dit, però, que l'encert arribà sovint a través de provatures i fins, de saber corregir equivocacions. El mateix segle IX, els benedictins havien obert casa a Sant Aniol d'Aguja; si un segle més tard es traslladaren a Sant Llorenç del Mont o Sous, fou perquè s'havien adonat dels inconvenients que presentava el lloc escollit. Altres comunitats monàstiques que volien arrelar en indrets massa difícils, com Sant Climent de Peralta, desaparegueren al cap d'una generació.

Al principi, la colla que presidia l'abat Deodat s'establí a Sant Medir de Cartellà, avui una parròquia rural. Aviat, però, establiren una xarxa de cases i esglésies dependents de la casa central. En tingueren, des de l'any 844, a Sant Andreu de Terri, al pla de l'Estany, a Colomers i a l'Estartit, a l'Empordà, i a Amer; totes elles, per cert, prop d'un riu. Durant un segle, el centre de treball i pregària perdurà a Sant Medir, i sembla que hi hagué un intent d'establir-lo a Constantins.⁴

1. Esteve PRUENA I BAYONA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Edició a cura de Josep M. Marquès, Barcelona, 1995.

2. Se'n poden trobar, per exemple, a la *Catalunya Romànica* i a l'article "Amer, Santa Maria de", del *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*, l'autor del qual, ací i en altres versions posteriors de l'abaciologi de la casa, prescindeix del diplomatarí i d'altres fonts primàries.

3. Jaume MARQUÈS CASANOVAS, "Amer", dins *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses* XX (1970-71), 1-70. No serà sobre d'advertir que Marquès, com a germà de mossèn Miquel Marquès, rector que fou de la parròquia d'Amer, tingué fàcil accés a l'arxiu parroquial i recopilà abundant informació gràfica de la població.

4. L'article "Amer, Sant Vicenç [o Sant Joan] d'", del *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*, que suposa l'existència d'una cel·la benedictina a Constantins amb el nom de "Sant Vicenç d'Amer" ens sembla bastit damunt d'una base documental poc consistent (Villanueva, *Víage*, XIV, 225). L'església de Constantins pogué ser cel·la d'Amer conservant el seu propi nom. En tot cas hom observa que el monestir s'anomenà "de Santa Maria i Sant Vicenç" en tres documents conservats, dels anys 977 i 993 i 997; *Catalunya Carolíngia* V, núm. 437 i 544 i 608.

Per quin motiu els monjos es traslladaren a Amer, que fins aleshores només havia estat una sucursal seva? Pugué influir-hi el creixement d'una població prop de l'església, i també el fet d'haver rebut en donatiu propietats situades cap a Osor i el Far, que podrien explotar millor si residien més a prop. Més enllà de les conjectures, la lectura de l'acta de consagració convenç que el comte Borrell II de Barcelona hi tingué una part determinant. El territori hi era relativament poblat, i l'indret tindria un interès estratègic, com a nucli de comunicacions. Trasplantada la comunitat a Amer, hi arrelà durant gairebé nou-cents anys, de 949 a 1835.

El patrimoni

Per trobar donatius i llegats fets al monestir caldrà resseguir les col·leccions documentals publicades, on consten llegats de comtes. Així Sunifred II de Besalú, el 966, inclogué Amer entre els monestirs beneficiats amb les seves donacions; l'afavorí amb un parell de bous.⁵ Igualment Borrell II, comte de Barcelona-Girona i Urgell, l'any 993.⁶ D'altres nobles seguiren el seu exemple, i així Guilmon, en les seves darreres disposicions, l'any 986, es recordà d'una vintena d'esglésies, principalment monàstiques.⁷ Al monestir d'Amer, que sembla distingir amb certes preferències, comprensibles si es té en compte que era senyor de la Barroca, donà armes i bestiar a fi de sufragar un frontal i una creu (*tabula et cruce*). Poc després, i concretament l'any 988, Sunifred de Lluçà, també incloïa Amer a la llista de monestirs que, a la seva mort, rebrien una egua;⁸ n'hi havia de les diòcesis de Girona, Barcelona i Urgell. De béns immobles, es pot citar un alou situat a Sant Martí de Llèmena, indret de Pedra Calva, llegat per Berenguer Eldemar el 1094; el testador, amb tot, era feudatari del monestir.⁹

Entre els testadors que tingueren present Amer, n'hi hagué d'eclesiàstics. El cabiscol Ponç de Girona, per exemple, que morí el 1064, es recordà dels monestirs de Sant Pere de Galligants, Sant Daniel, Amer, el Mont, Guíxols, Cruïlles i Sant Miquel de Fluvià, a cada un dels quals destinà set mancusos; deixà de banda, en canvi, els de Banyoles, Besalú i l'Empordà.¹⁰

Com hem anotat en un altre lloc a propòsit de Vilabertran, en les cases religioses, a l'època de les donacions sol succeir la de les adquisicions. La compra més important que féu Amer consistí en possessions de Fontclara, Pantaleu i llocs veïns, venudes per l'abadia de Castres (Narbona) el 1195, per 5.000 sous de Barcelona i

5. *Catalunya Carolíngia* V, núm. 374, p. 336.

6. *Catalunya Carolíngia* V, núm. 544.

7. Eduard JUNYENT i SUBIRÀ, *Diplomatari de la catedral de Vic. Segles IX-X*, Vic, 1980-1996, núm. 524, p. 445-447. *Catalunya Carolíngia* V, núm. 506, p. 453-455.

8. JUNYENT, *Diplomatari...*, núm. 536, p. 456-458.

9. *Col·lecció diplomàtica de la seu de Girona (817-1100)*, ed. Ramon Martí, Barcelona, 1997, núm. 453, p. 461-464.

10. *Col·lecció diplomàtica...*, núm. 306, p. 313-320.

300 sous melgoresos.¹¹ Encara el 1208, el monestir comprà drets a Sant Climent, Constantins, Llorà, les Serres i Sant Gregori, amb una inversió de 1.900 sous.¹²

I també, de forma anàloga al que succeïa en esglésies de clergues seculars i regulars, el patrimoni es dividí. Un cambrer administrava autònomament els anys 1196 i 1208.¹³ La fundació de l'Almoina, el 1240, és un pas més dins del procés general; hom la dota amb la dècima part dels béns de l'abat (que, per tant, ja són distints del fons general), i amb un edifici, dit de Galabredes. El nou almoïner va satisfer a l'abat en aquesta ocasió, 125 sous, indicatiu de que ja gaudia d'autonomia econòmica.¹⁴

Renda de la institució

Apleguem avaluacions de la renda del monestir i dels seus oficis, de distintes èpoques. El 1362, es digué que la mala gestió de l'abat Bernat l'havia feta baixar de 8-9.000 sous a 5.000.¹⁵ Segons declarà l'abat el 1381, pujava a 14.000 sous; uns monjos l'avaluaven el mateix any en 11.000 i asseguraren que l'abat havia arrendat uns ingressos per 8.000. Aquest mateix any es digué que el priorat valia 30 sous, la cambra, 50 lliures, la sagristia major, 60, la infermeria, 15, l'almoïna 40, la sagristia menor, 20 i cada porció de clergue regular, 22 lliures. Es devien aleshores 36.000 sous per la compra de la jurisdicció, i el préstec consumia 3.000 sous anuals d'interessos. A causa del terratrèmol, hom assegurà el 1432 que la renda de l'abadia havia baixat 100 lliures (2.000 sous). Una nota marginal de la informació de 1444 adverteix que aquest any l'abadia s'arrendà per 5.000 sous.

En les dècimes papals, segons dades de 1377 i 1420, l'abat pagava 750 sous; el cambrer, 40; l'almoïner, 20; el sagristà major, 60; l'infermer, 11; el piater (unit a l'abadia), 50; el prior del Coll, 30, i el prior de Sant Tomàs, 5.

Una avaluació feta el 1444 atribuïa a l'abat 532 ll (10.640 sous), a l'almoïner 20 lliures, a l'infermer 21 lliures, i al prior de Sant Tomàs, 2 lliures. La sagristia tenia ingressos importants, però havia de pagar el sou d'un campaner i el d'un fadrí que ajudava missa, de manera que no quedaria res per al titular de la mongia. L'abat, per la seva part, al·legà que les despeses que havia de fer pujaven a 602 lliures, i que quedava endarrerit; un dels conceptes que aportà foren els drets que la Santa Seu es prenia per la vacant.¹⁶

11. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 49, p. 92-95. El monestir es féu confirmar aquesta compra per la Santa Seu (*Dipl.*, núm. 57). I calgué fer altres inversions, per alliberar aquestes possessions de senyories que hi romanien (3.424 sous el 1225, *Dipl.*, núm. 76-77).

12. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 62.

13. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 52 i 61.

14. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 103.

15. ADG, *Visites pastorals*, P-10, visita del monestir d'Amer de 1362. En més d'una ocasió ens referirem a aquest volum, dedicat exclusivament al monestir.

16. ADG, *Liber denuntiationum*, 1444. Donem en apèndix el text corresponent a l'abat.

D'allargar més el braç que la màniga n'hi ha exemples ja al s. XIII. El 1255, el monestir pagà 2.200 sous per saldar deutes "a jueus", és a dir, préstecs que havia contret (*Dipl.*, núm. 199). Un altre deute de 8.000 sous se saldà el 1301 carregant el monestir de noves obligacions (*Dipl.*, núm. 127).

Tot i que sempre és problemàtic d'acceptar la veritat dels testimonis en un judici, s'acusa l'abat de dilapidar les propietats, i concretament d'establir béns, reduint així propietats plenes a simples censos. Ell es defensà, al·legant que necessitava diners per pagar les butlles.¹⁷ Així transferia la causa final dels desordres a l'excessiva fam de diners de la cúria romana. No anava massa errat; per pagar la seva part del subsidi de 1451, els monjos van haver de prendre diners a préstec.¹⁸

El monestir, senyor de la vila i de llocs

La casa rebé del rei Jaume I el privilegi de notaria, concedit el 1238,¹⁹ però no sempre en gaudí pacíficament; una darrera confirmació s'obtingué el 1829. La senyoria sobre les aigües de la vall, era discutida en processos el 1750.

Després que el seu titular autolimités la jurisdicció reial a Amer, el 1274²⁰ acabà venent-la als monjos el 1364. Per comprar-la, el monestir es va vendre possessions de Sant Hipòlit de Voltregà. El preu total satisfet al rei fou de 23.000 sous. Per pagar-los hagueren de demanar un préstec que costava 3.000 sous anuals d'interessos.²¹ La jurisdicció comprenia les parròquies de Sant Miquel, Sant Genís Sacosta, Sant Julià de Lloret, Sant Climent d'Amer, Sant Julià del Llor i les Serres. Una transacció amb el rei per la jurisdicció es féu el 1389; afectava el dret sobre les aigües: dret a establir molins, a donar permís per regar i pescar.

Amb la finalitat d'atreure nous veïns, el monestir concedí als habitants de la vila exempció dels mals usos a la vila d'Amer, 1337.²² L'abat tenia també jurisdicció a Colomers, Jafre i Garrigoles.²³

17. ADG, *Processos medievals*, núm. 291: informació sobre desordres de l'abat Bernat en l'administració dels béns del monestir d'Amer. Signatura actual, Mitra, calaix 24A, n. 8.

18. ADG, U-151, f. 47.

19. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 101, p. 159.

20. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 146, p. 234.

21. ADG, *Visita Pastoral* de 1381.

22. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 211, p. 351-353.

23. PRUENCA, *Diplomatari...*, núm. 143 (de 1273), 157 (plet de 1280) i 193.

Abaciologi i comunitat

Amb les dades que ara donem tenim dos propòsits. El primer és el de complementar els abaciologis fins ara publicats, pels quals no s'havien usat els processos d'elecció i confirmació d'abats conservats a l'Arxiu Diocesà. L'altre és donar unes primeres dades sobre la comunitat dels monjos, fins ara gairebé tots anònims. Donat que els noms d'alguns dels més antics apareixen en els processos d'elecció d'abat, intercalem els seus noms en aquestes avinenteses. Les citacions del *Diplomatari* i altres referències arxivístiques les fem de vegades en forma abreujada.

Deodat...829... Citat al *Dipl.* núm. 2, 3 i 6.

Guilarà...844... Citat al *Dipl.*, núm. 2.

Teodosi...860... Citat al *Dipl.*, núm. 3.

Hautvir...890... Citat al *Dipl.*, núm. 4.

Lupursulleus...899... Marquès Casanovas suposa l'existència d'un cert Superfulco l'any 872, i Zaragoza el segueix, al *Diccionari d'Història Ecclesiàstica de Catalunya*. Cal eliminar aquest nom, confusió amb el Lupursulleus citat únicament al *Dipl.* núm. 6 (=Catalunya Carolíngia V, núm. 91, p. 126-129).

Guinad...922... Citat al *Dipl.*, núm. 7.

Alexandre...949+. Referit com a difunt al *Dipl.*, núm. 10.

Eimeric, 949-951...Acte d'elecció, celebrada el mateix dia de la consagració del temple monàstic, i amb intervenció del comte Borrell II, *Dipl.*, núm. 10. Pledejà terres de la vall d'Amer; *Dipl.*, núm. 11.

Amalric, ...997- 1006?. Referit com a difunt, a *Dipl.*, núm. 17. Podria tractar-se de l'Amalric anterior. És incorrecta la grafia "Almarich" que li dóna Zaragoza.²⁴

Ramon, 1006-1014+. Acte l'elecció, *Dipl.*, núm. 17. *Dipl.*, núm. 18 en refereix la successió per part de Guitart.

Guitart, arxiprest de la catedral, 1014-1017. Referit a *Dipl.*, núm. 18.

Sunyer, monjo de Sant Pere, 1017-1041. Acte d'elecció, *Dipl.*, núm.18.

Pere, 1041-1049. Acte d'elecció, *Dipl.*, núm. 21.

Arnau de Malla, 1051-1102, passà a bisbe de Vic. Diversos esments a *Dipl.* A continuació, Zaragoza hi posa Ramon de Cogolls, per l'any 1104; nosaltres el situem a la segona meitat del segle.

Esteve, ...1104-1107... *Dipl.*, núm. 28, pel 1104.

Pere, ...1126-1155... *Dipl.*, núm. 33, per l'any 1155.

Ramon de Cogolls, ...1155-1198. Havia establert el mas Tallada de Sant Martí de Llémena: *Dipl.*, núm. 34, de 1158, per la primera citació; núm. 57, per la darrera; núm. 65., de 1212, en dóna el cognom.

Pere Hug, prior del Coll, 1200-1211. Acte d'elecció, *Dipl.* núm. 58.

Arnau, 1212-1217... Citat com a electe, 1212, *Dipl.*, núm. 66.

24. *Catalunya Carolíngia* V, núm. 608, p.517.

Bernat des Vilar, ...1221-1230... Primer citació, *Dipl.*, núm. 73. Un clergue instituí un benefici en sufragi de la seva ànima el 1233 (*Dipl.*, núm. 84). Zaragoza distingeix entre un Bernat que hauria governat fins a 1224 i Bernat des Vilar que l'hauria succeït en aquesta data, sense recolzament documental.

Berenguer, ...1232-1238. Primera citació, *Dipl.*, núm. 82.

Berenguer, prior del Coll, 1238-1241. No documentat al *Dipl.*

Ramon de Pedraforta, ...1244... Primera citació, *Dipl.*, núm. 111.

Arnau de Riu, ... 1249-1253. Primera citació, *Dipl.*, núm. 115. El cognom, al núm. 122.

Pere, ...1255-1271. Primera citació, *Dipl.*, núm. 126.

Berenguer de Cogolls, 1272-1307 (consta vivent encara a l'octubre 1307). Entre els monjos hom cita Ramon de Pedraforta, sagristà, 1272, i Guillem de Prat, prior del Coll, 1272; fra Artau de Freixe, sagristà, 1307; Guillem de Miralles, prior, 1307. En la visita de 1314, Artau de Freixe, sagristà, declarà que era monjo de feia 40 anys; hom cita també Guillem de Miralles, Berenguer de Castell, infermer, i Ramon d'Esparreguera. En la visita de 1315, hom digué que hi havia 13 monjos i l'abat. D'entre els monjos, hom féu el nom de Guillem de Miralles, Ramon de Canelles, Ramon de Rocasalva, Guillem Bernat de Santromà, cambrer, Pere de Cases, Artau de Freixe, sagristà, i en Jaume, sagristà menor.

Francesc, ...1310... Entre els monjos hom cita Ramon de Rocasalva, procurador de l'abat, 1310.

Ferrer de Mont-rodon, 1311-1343+. Entre els monjos hom cita Guillem Bernat de Santromà, cambrer, 1312; Jaume de Paret-rufí, 1314; Guillem de Miralles, infermer, 1320, Bernat de Canet, 1320; Arnau de Socarrats, processat el 1321 per fabricar moneda falsa i sortilegis²⁵, Berenguer de Sant-romà, absent per estudi, 1327; Ramon de Costa, prior i sagristà, 1328, que fou oficial del bisbe el 1335; Ramon de Bolós, que s'ordenà el 1339; Ramon d'Esparraguera, prior el 1330; Guillem Bernat de Sant-romà, cambrer, 1330.

Ramon de Rocasalva, 1343.²⁶ Monjos electors: Ramon de Costa, sagristà, Arnau d'Església, prior claustral, Ramon de Rocasalva, prior del Coll, Galceran de Sorribes, cambrer, Ramon d'Esparreguera, cellerer, Ramon de Pou, infermer, Pere de Roure, refectorer, Bonanat Narbona, Bernat des Ferrés, Guillem Goy, i Dalmau de Montcorb, en total, 11. Els vots es dispersaren entre Ramon de Costa, Ramon de Rocasalva i Ramon de Pou. Els electors prengueren aleshores Arnau d'Església i el bisbe com a compromissaris, que elegiren Rocasalva. Havent nomenat abat el papa, Rocasalva passà a abat de Sant Llorenç del Mont. Ramon de Pou se n'anà a estudiar el 1344, però el 1345 se'l troba fent de visitador per l'arquebisbe de Tarragona.

25. ADG, *Processos medievals*, núm. 51.

26. Procés d'elecció, ADG *Mitra*, c 10, núm. 60; *Pergamins de la Mitra*, núm. 1109.

Guiu de Causac, 1343-1348, abat comanador. Sembla que el 1346 fou nomenat bisbe. Guillem de Puigmoradell, dominic, passà a monjo d'Amer el 1344;²⁷ assolí el doctorat en drets el 1359, essent sagristà de la casa.²⁸

Bosó, 1348-1357, abat comanador. El 1350 anà en ambaixada del papa al rei d'Aragó que es trobava a València.²⁹ Un seu cosí era sergent d'armes del rei de França. Entre els monjos hom cita Astruc de Belsent, prior, 1350;³⁰ Francesc Turon, del mas Turon, d'Amer, infermer 1353;³¹ Joan de Casanyes, sagristà, al qual es llevà l'administració de la sagristia per donar-la a Guillem Goy, monjo (+ abans de 1362), Guillem de Bell-lloc, sagristà, que anà a estudiar el 1355,³² Hug d'Arjac, cambrer, que no pagava vestit als monjos el 1353, absent el 1355, substituït en el càrrec per Bernat de Cous, monjo. El 1358 hi havia 3 mongies vacants.

Bernat, 1358-1362. Els monjos eren, el 1362: Guillem de Carreres, almonier i prior, Nicolau Cavall, infermer, Guillem de Vila, sagristà menor, Pasqual Ripoll, prior de Sant Tomàs, preveres; Guillem de Bell-lloc, sagristà major, menor d'edat i parent de l'abat; Arnau Bernat, cambrer, de 14 anys, Climent Provençal, que aprenia gramàtica a Girona, Guillem de Montsoliu, sotsdiaca, Berenguer de Lloberes, novici, i Astor Baucenc, que era fora del país. Els titulars de mongies fundades eren en Montsoliu, en Lliberes i en Astor. El procés no té sentència, però tot fa creure que fou depositat.³³

Ramon, que morí el 7 febrer 1364, segons el procés d'elecció del successor. En escriptures d'Amer se'l troba des de 1361 (venda de l'ofici de coc del monestir).³⁴

Ramon de Sitjar, cambrer de Sant Pere de Galligants 1364-1367. Electors:³⁵ Guillem de Carrera, prior claustral, Arnau de Vallmanya, prior del Coll (conceputat com a dissolut pel bisbe, 1358), Bertran de Closes, sagristà major, Nicolau Caball, infermer, Guillem de Vila, sagristà menor, Pasqual Ripoll, prior de la capella de Sant Tomàs, i Climent Provençal, sots-diaca. Els electors prengueren com a compromissaris Vallmanya i Closes. L'elegit acceptà el dia 13 de febrer de 1364. Tenia aleshores 43 anys i 20 de professió.

Bernat de Vilafreser, paborde de Sant Pere de Rodés, nomenat pel papa, 1364-1403. El 1375, hom l'acusà davant el bisbe de negligència en l'administració. Els manuals notariais acrediten la seva residència a Amer. El 1371, Pere Oller és sagristà i vicari. El 1380 la comunitat era constituïda per Ramon de Pujol, prior claustral, Ramon de Socarrats, sagristà major (citada també en 1381-82), Nicolau

27. Processos Medievals, núm. 237.

28. El bisbe el felicità en aquesta ocasió: *Litterarum* (U-36), f. 15.

29. ADG, *Manual* 5, f. 40.

30. *Litterarum* U-17, f. 168.

31. Més tard fou abat de Besalú; cf. *Manual* 8, f. 20-23.

32. *Litterarum* U-20, f. 125v-126.

33. Informació presa, P-10 i Mitra, c. 24A, núm. 8.

34. ADG, *Amer*, Fragment de manual notarial 1362 oct.

35. Procés d'elecció: *Mitra*, c. 10, núm. 60.

Cavall, infermer (citat també 1387), Berenguer de Lloberes, almoïner (cit. també en 1382), Simó de Canal, sagristà menor, Miquel Tremir, cambrer (cit. també en 1381 i 1387), Berenguer Tuffarer, prior de Sant Tomàs, Pere Maset i Joan de Recs, monjos. El 1400, Pere Maset, prior, Nicolau Cavall, cambrer, Simó de Canal, sagristà major, Berenguer de Lloberes, almoïner, Joan Pinyana, sagristà menor, Joan de Recs, Berenguer Gallart i Arnau Trullàs.

Dalmau de Cartellà, 14004-1409, passà a Sant Cugat.

Pere de Cases, 1409.

Arnau, 1410.

Bernat de Pontós, 1411... Podria tractar-se del que fou elegit abat de Roses el 1386.³⁶ El 1412, hom troba els següents monjos: Joan Pinyana, cambrer, Pere Malet, almoïner i prior claustral, Jordi de Castellet, infermer, Berenguer Saliteda, prior de Sant Tomàs, Bartomeu Arbosset, sagristà menor, i Joan de Torn, monjo (D-6, f 197).

Esteve Joan Agramunt, ...1414-1416, passà a regir Sant Pere de Rodes.

Pere de Corona, prior de Santa Maria de Finestres, elegit pels monjos i confirmat pel bisbe, 1417.³⁷

Berenguer d'Espasens, abat de Sant Llorenç del Mont, 1417.

Ramon Faja, 1418-1440 (el cognom és *Fagie*, segons el procés del seu successor). El 1422 era infermer Berenguer Saliteda. En la visita de 1423, l'abat era a Barcelona. Hi havia al monestir Rafael Artés, cambrer, Bernat Boada, almoïner, Dionís de Luna, infermer, Antoni Gelats, sagristà menor, Joan Figuera i Joan Pomató. Joan de Torn estudiava a Montpeller. En la visita de 1432 es digué que l'abat solia acudir cada 15 dies al monestir, on passava un dia. Els monjos eren Rafael Artés, prior i cambrer, Bartomeu Arbosset, sagristà, Bernat Boada, almoïner, Joan Compte, infermer, i Antoni Gelats. El prior de Sant Tomàs, Joan Serra, era absent des de feia 3 anys. En la visita de 1440 l'abat era absent, i els monjos eren Rafael Artés, Bartomeu Arbosset, Bernat Ferrer, Joan Compte i Antoni Gelats. Hi havia dos novicis: Felicià Joncar i Bernat Beuda.

Bernat Ferrer, monjo almoïner, 1442-1445.³⁸ Foren electors: Rafael Artés, prior, vicari i cambrer, Berenguer Tuffarer, prior del Coll, Bartomeu Arbosset, sagristà major, Joan Compte, infermer, Bernat Ferrer, almoïner, i Antoni Gelats, monjo. L'elegit es resistí a acceptar l'elecció fins que no es sabé pregat també per persones alienes a la comunitat. Acredità ser natural de Girona, fill de Bernat Ferrer, assaonador, tonsurat el dia 1 de juny de 1409, promogut al presbiterat a títol d'un benefici de Sant Esteve de Bas, el 25 de maig de 1426, i havia professat al monestir el 19 de juliol de 1435. Es notará que passà del clergat secular al regular. Fou confirmat com a abat en 23 de gener 1442. En la presa d'informacions

36. ADG, *Processos Medievals*, núm. 581.

37. ADG, U-117, f 131.

38. ADG, Mitra, c. 10, núm. 60.

sobre les rendes de beneficis del *Liber Denuntiationum* de 1444, els monjos eren Bernat Beuda, almonier, Joan de Torn, cambrer, Bernat Mir, infermer, Gabriel Terrades, prior de Sant Tomàs, Bartomeu Arbosset, sagristà, i Pere Deuslosal, sagristà menor.

Bernat Caballeria, 1445-1448, abat també de Sant Pere de Galligants. En la visita de 1447, els monjos presents foren Joan de Torn, cambrer, Bernat Beuda, sagristà, i Francesc Resta.

Joan de Margarit, prior de Sant Marçal del Montseny, 1448-1476, designat pel papa.³⁹ S'ocupà de la reconstrucció de l'església, afectada pels terratrèmols de 1427-1428. Féu poders el 1451 a Pere Bartomeu Bertran, sagristà menor, 1451; el 1452, hom declarà que era malalt a Girona. El bisbe nomenà el 1452 administrador de l'abadia Pere Bartomeu Bertran,⁴⁰ indicatiu d'absència de l'abat. També (o encara) el 1470 era absent. La comunitat, els anys 1451-54 resulta ser composta pel dit Bertran, sagristà menor i vicari, Francesc Costa, infermer, Bernat Beuda, sagristà major, Joan de Torn, doctor en decrets, Nicolau Soler, almonier, i, el 1454, Bernat Margarit, monjo. En la visita de 1470, els monjos eren: Joan de Torn, cambrer, Bartomeu Bertran, prior, Bernat Beuda, sagristà major, Nicolau Soler, almonier, Bernat Margarit i Pere Cavalleria, el darrer, absent.

Galzeran de Cartellà, paborde de Berga al monestir de Ripoll, 1476-1480.⁴¹ Electors: Francesc Bosch, prior del Coll, Joan Castellet, cambrer, Pong Llosa, prior claustral i almonier, Baltasar Setmana, infermer, i Joan Coll, prior de la capella de Sant Tomàs.

Llorenç Marull, ...1483-1506.... És falsa la data final de 1498: encara el 1506, segons les Visites Pastorals és abat Llorenç. Monjos el 1506: Dalmau Sotera, cambrer; Pere Domènec, sagristà major; Salvador Marull, prior claustral i almonier; Gabriel Miquel, infermer.

Salvador Marull, 1499-1519. Professà el 1488, i era fill de Jaume Marull, apotecari de Blanes, i de Violant, als quals definí en aquesta data l'herència⁴². Monjos, 1511: Salvador Marull, abat; Dalmau Sotera, cambrer; Pere Domènec, sagristà major; Bartomeu Molnell, infermer. No s'anotaren els noms dels altres: en total eren 7 monjos.

Nicolau Fieschi (llatí, *de Flisco*), cardenal, abat comanador 1519-24. Cardenal des de 1503, morí el 1524. Havia estat conseller dels papes Alexandre VI, Juli II i Adrià VI. En la visita pastoral, els monjos eren: Dalmau Sotera, cambrer, Rafael Sunyer, sagristà major, Joan des Vern, infermer, Roc Caldeduc, prior de Sant Tomàs, Guerau Ivó, sagristà menor, i Guerau Marull, monjo. Total, 6.

Guillem Ramon, cardenal, 1520... (VL). Fals, segons Montsalvatje.

39. ADG, *Manual* 40, f 127.

40. ADG, *Manual* 42, f 57v

41. ADG, *Mitra*, c. 10, núm. 60.

42. ADG, *Amer*, *Esriptures* 1487-88, f 281.

Joan d'Urrea, 1526-1534. Parent de Pere d'Urrea, arquebisbe de Tarragona de 1445 a 1489. A la visita pastoral de 1527 els monjos eren: Dalmau Sotera, cambrer i vicari general, citat ja el 1523, Rafael Sunyer, sagristà major, Guerau Rafael, infermer, Roc Caldeduc, prior de Sant Tomàs, i Guerau Marull; total, 6.

Francesc de Giginta, 1536-1579. Residí a Barcelona; és pendent d'investigació quin càrrec hi tenia.⁴³ Fou objecte el 1562 d'un intent d'assassinat.⁴⁴ Monjos: 1544, Guerau Rafael, sagristà major; Bartomeu Sala, cambrer; Guerau Marull, sagristà menor; Pere Caldeduc, Enric Malla, i Pere Moner, novici. 1545: Bartomeu Sala, cambrer; Sebastià Sotera, infermer; Guerau Marull, s. menor; Pere Caldeduch, Enric Malla i Pere Moner, novici. 1548; els mateixos, però Enric Malla és absent. 1551: Pere Caldeduch, sagristà major, Bartomeu Sala, cambrer, Sebastià Sotera, infermer; Guerau Marull, sagristà menor, Enric Malla i Pere Moner. 1554: Marull, sagristà major; Pere Sampso, cambrer, Enric de Malla (absent); Pere Moner, sagristà menor, i Narcís Novell, novici. 1566: Miquel Sampso, Joan Calbi, infermer, Francesc Sala, sagristà menor; i un cert Codolsa. 1569: la sagristia menor vaca per pobresa. Resideixen Joan Calbus, prior i infermer, i Felip de Martí, novici. 1573: Francesc Villarac, prior i sagristà major (+1581); Miquel Sampso, cambrer absent; Bartomeu Sala, sagristà menor; Pere Risia, monjo no profés. 1580: Jaume Benet, cambrer. 1582: Jaume Benet, cambrer; Joan Boscà, sagristà major des de 1581 per nomenament papal, Bartomeu Sala, prior, Gaspar Vantallols, Baldiri Bofill, novici. 1584: Pere Boscà, sagristà; Jaume Benet, cambrer; Climent Quer, sagristà menor; Gaspar Vantallols, Bartomeu Sala, Miquel Pla, Baldiri Bofill, novici. 1587: Jaume Benet, cambrer; Pere Boscà, sagristà major; Bartomeu Sala, infermer (+1591); Miquel Pla, sagristà menor, i Climent Quer. La infermeria, vacant per òbit de Bartomeu Sala, passà el 1591 per nomenament papal a Climent Quer.

La vacant de l'abadia per la data de mort Giginta fou llarga, però imprecisa: a la visita pastoral de 1582, es diu que vaca de 8 anys; el 1584 es repeteix que vaca de 8 anys; el 1587 es diu que vaca de 13 anys. Devia morir cap a 1574. De fet, a la visita de 1573, encara era viu.

Joan Boscà, 1596-1603. Sagristà major des de 1582, tanca el període de comanadors i la vacant. S'anomenà doctor en teologia en alguna escriptura. En endavant, però, pocs abats procediran de la comunitat de monjos; s'obre per ells un escalafó a part, gestionat per la congregació benedictina.

Pere Puigmarí i Funes, 1604-1610, abans monjo de Sant Cugat, inicià el càrrec essent beneït pel bisbe.⁴⁵ després de l'abadiat amerenc passà a regir el monestir de Breda, i, més tard, a bisbe de Solsona. Joan Toralles esdevingué sagristà menor, el 1606, per nomenament papal; morí el 1624.

43. Vegeu, sobre la família, l'article "Giginta" a la *Gran Enciclopèdia Catalana*.

44. ADG, *Notularum* 1561, f 121v.

45. ADG, *Manual* 1610 (D-263), f 18v.

Francesc de Copons, 1613-1614, passà igualment a Breda. La infermeria, vacant per privació de Bernat Pons, fou concedida pel papa el 1614 a Jaume Paller, monjo de Cuixà. Antoni Reinalt, monjo d'Amer, passà el 1617 a tenir la cambreria de Banyoles. La sagristia menor, vacant per òbit de Jaume Toralles, passà el 1625 a Vicenç Valentí, que professà a fi d'obtenir-la. La cambreria d'Amer, vacant per òbit de Miquel Serrat, fou concedida pel papa a Agustí Valls el 1629.

Miquel Alentorn, 1631-1639. Miquel Pinyol, sagristà, passà a la infermeria de Sant Pere de Rodes, el 1634. La seva vacant l'ocupà Salvador Vives, clergue, que professà en vista a obtenir la sagristia el 1635.

Francesc Valls, 1619. La infermeria, vacant per òbit de Jaume Paller, la conferí el papa, 1640, a Manuel Darguines. El 1641 era segrestador de l'abadia Felip d'Alentorn.

Andreu Port d'Osseja, 1643-1658. El 1659 era prior Benet Maldonado.

Josep Sastre i Prats, paborde de Viladamat a Sant Pere de Rodes, abat 1660-1662, passà amb el mateix títol a Sant Pau del Camp. Isidre Bellapart, sagristà, obtingué la infermeria el 1660. El 1662, la sagristia vacant la rebé Narcís Sarsaneda, clergue que professà per obtenir-la. El 1667 tornà a ser prior Maldonado.

Jeroni Climent, infermer de Sant Pere de Rodes, abat 1668-1674+. ⁴⁶

Joan Antoni Climent, obrer de Sant Pere de Rodes, abat 1675-1701. La infermeria, vacant per òbit d'Isidre Bellapart, fou conferida pel papa el 1676 a Pere Pau Carbonell i Climent, monjo de Rodes. La cambreria, vacant per òbit d'Agustí Vallespir, fou donada a Ignasi Masdeu, monjo de Banyoles, el 1681.

Llorenç Comas i Costa, 1708-1713, electe. Hom cita Josep Gros, sagristà major, que morí abans de 1716.

Francesc de Guanter i Pi, 1716-1733. Entre els monjos, Josep Climent, cambrer (1716), Jaume Mestres, sagristà, citat el 1714 i el 1739. El 1723 obtingué del papa la infermeria Ramon de Pastor i Descatllar. El 1726 era vicari general del monestir Bonaventura Padern.

Francisco de Miranda i Testa, 1735-1739, passà a l'abadia de Gerri. El 1738 professà Miquel Claramunt, abans clergue secular. El 1742 hom cita Jaume Mestre, prior, Ramon de Pastors i Descatllar, infermer, Josep Cadirach, sagristà menor.

Gaspar de Queralt, Reart i de Xammar, 1741-1772. Eren monjos, el 1741, Josep Cadirach, sagristà menor, Jaume Mestre, sagristà major, prior claustral i vicari general; Josep Climent, cambrer; Ramon Pastor i Descatllar, infermer. El 1746, havien canviat el cambrer, Esteve Clarasó, i el sagristà menor, Jeroni de Benzi; en una compra de béns feta aquest any, no signà l'abat, segurament absent. El 1758 professà Domènec Roca, de Sant Feliu de Pallerols.

Eustaquio de Azara, 1771-1784, passà a Sant Cugat. Fou bisbe d'Eivissa, i després, de Barcelona, on morí el 1797. Entre els monjos, Antoni Llistosella, (+1773).

Josep Cruïlles de Tort, 1784-1788.

46. Professió de fe a fi de prendre possessió, *Notularum* 1668-1670 (G-132), f 29.

Pelegrí de Verthamon i Carreras, 1789-1803.

Joaquim de la Plana i Natola, 1803-1809.

Jaume de Llanza i de Valls, 1813-1835. Monjos citats: el 1821, Ramon de Fontcoberta i Oriola, Ignasi Sayol (exclaustrat el 1835, a 66 anys), Baltasar Tura i Llorenç Matllo. Llàtzer Molar i Vinyes, natural de Llers, professà el 1826.⁴⁷ Promogut a la infermeria, el rei nomenà per a la sagristia Martí Sala, que provenia de Serrateix. Joan Bolós, que el 1836 tenia 53 anys, i Jaume Barceló, que en tenia aleshores 25.

Hom haurà pogut comprovar a través dels processos d'elecció que, abans de les intromissions papals de 1343, els abats eren elegits d'entre els monjos, sia directament, sia, en ocasions d'especial tensió, a través de compromissaris. Després de Trento, els abats tenien un cert escalafó.

El nombre de monjos oscil·là, des del s. XI al XIV, a l'entorn del nombre simbòlic de 12, que feia referència als deixebles de Jesús. Així es comptaven 12 monjos el 1017, 9 el 1155, 15 el 1200, 13 el 1271. Com feien altres monestirs, també el s. XIV a Amer es fixà un nombre de monjos per un estatut. Si la comunitat creixia, els convivents es veien obligats a una major austeritat, perquè s'havien de repartir ingressos iguals entre més participants.

En una data per nosaltres desconeguda, possiblement dins del s. XIII, algunes famílies dotaren tres mongies per assegurar-se pregàries en bé dels difunts. Per aquest motiu, fins a la pesta de 1348 la comunitat reunia 13 monjos i l'abat.⁴⁸ Posteriorment, no obstant, hom preferí instituir beneficis a aquest fi.

Els beneficis i beneficiats

Els beneficiats eren clergues seculars, que la majoria de vegades eren presentats per famílies descendents dels fundadors; el bisbe els havia de conferir el càrrec si reunien les condicions establertes. El monestir admeté, ja el s. XIII, a viure de les rendes comunes, sis capellans seculars, dits *porcioners* perquè rebien porció de la seva taula; participaven a les funcions litúrgiques però no tenien vot ni veu ni entrada al capítol. Un d'aquests era responsable de la cura d'ànimes, és a dir, de l'administració de sagraments. Un l'instituí un clergue, en sufragi de l'abat Bernat de Vilar (*Dipl.*, núm. 84). Un altre fou dotat amb la possessió de Palol el 1255 (*Dipl.*, núm. 127).

Donem a continuació la llista dels beneficis seculars del monestir d'Amer dels quals tenim notícia. No sempre el benefici tingué beneficiat, perquè la inflació n'erosionà les rendes.

1. *D'en Gelats*, fundat el 1299-1301 (*Dipl.*, núm. 199-200). Era un porcioner peculiar. Fundat per un particular, el monestir preferí ingressar el capital i imposar-se l'obligació de satisfer una porció a l'obtentor.

47. ADG, Reg 1819-28, f 187.

48. Procés de 1362; ADG, P-10.

2. *Sant Jaume*, fundat per Ermessenda de Cartellà el 1318, de patronat de la família Agullana de Girona.⁴⁹ El bisbe n'havia firmat el 1320 els delmes de Sils i Vidreres que en constituïen la dotació.⁵⁰
3. *Sant Jaume segon*, fundat per en Salze, beneficiat de Sant Daniel, el 1334.⁵¹
4. *Santa Maria*, fundat el 1357, a presentació del mas Vainera, després Torrent, de Sant Climent, i si aquest canvia de propietari, la confraria dita de Vainera d'Amer.⁵²
5. *Onze Mil Verges*, a presentació del rector de Sant Miquel i del propietari del mas Pujol de Susqueda. No consta la data de fundació; el 1386, Berenguer des Pujol, rector d'Osor, n'augmentà la dotació i aconseguí per a la seva casa pairal l'alternativa del dret de presentació.⁵³
6. *Sant Nicolau*, a presentació del senyor del castell de Vilobí, com a propietari del mas Saula de Ridaura. No hem reeixit a trobar-ne el document fundacional.

Hi hagué a Amer beneficis independents del monestir. El de la capella de Pietat (1643) sembla no haver-se consolidat. Sí, en canvi, el de Sant Marçal, fundat el 1713.

En relació amb els beneficis i les mongies es trobaven els *altars* de l'església. Els primitius foren els de Sant Vicenç, que hauria tingut un frontal de plata el 1423; Sant Benet; Sant Joan, propi del sagristà; Sant Jaume; Santa Caterina i Margarida. En total, 5. Margarida restà aviat oblidada. Sant Jaume rebé donatius consistents de Dolça d'Hostoles el 1184 (*Dipl.*, núm. 41).

El de les Onze Mil Verges s'erigí el 1368; tenia una confraria.⁵⁴ Es dedicà un altar a Sant Sebastià el 1506. Una capella del Sant Crist fou bastida abans de 1539 i, per cert, sense permís del bisbe, el qual prohibí durant uns quants anys que s'hi celebrés missa. També el 1539 es constatà l'existència de l'altar de Santa Maria de Gràcia. S'afegí una capella dedicada a Sant Benet abans de 1663, on es col·locaren altars als sants Cosme i Damià, i a Sant Antoni;⁵⁵ aquest mateix any es tenien altars del Roser i de sant Isidre.

49. ADG, D-4, f 33v.

50. ADG, cartulari de *Rúbriques Vermelles*, núm. 144, f 168v-169r.

51. ADG, D-2, f 200v-203; D-5, f 1-2. Jaume de Salze és documentat a la nostra *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona* (924-1300), núm. 433, quan encara era simple clergue, el 1299.

52. Dotàlia, ADG, D-4, f 184v-187.

53. D-4, f 184v.

54. Quesitòria per a l'altar de les Onze Mil Verges que una confraria es proposa d'erigir al monestir d'Amer, 1368; (U-57, f 285v). Altra, 1373; Q 1, f 48v. El beneficiat de les Onze Mil verges, que gestionà una reducció de remença a cens, 1375; (U-67, f 115). El 1386, en ocasió de redotar-se el benefici, la confraria fou representada per dos pabordes; Ramon de Masnou, clergue, i Francesc de Faja, veí d'Amer.

55. L'altar de Sant Antoni és documentat a la visita pastoral de 1423; hi tenia la seu una confraria, dita de santa Maria i Sant Miquel. Un dels pabordes era monjo, i l'altre, veí de la vila. La confraria rep llegats i posa diners a cens (1411, 1452). Una confraria dita de Vainera, que presenta un benefici, sembla coincidir amb l'anterior.

Oficis conventuals i la seva dotació

Abat. Els béns més consistents els tenia a Amer. Colomers i Flaçà. Sant Medir, Montbó i Ginestar. Encara el 1762, l'abat comprà la Casa Nova d'en Vila, de Sant Martí Sacalm, per 1.400 lliures. Els censos de Colomers i Flaçà eren 62 gallines, 8 capons, 2 mallals de vi i 20 lliures en diners. Els de Fontclara i Palau-sator, força semblants.

L'abat nomenava un *prior*, responsable del grup durant les seves absències (és anomenat prior conventual, per distingir-lo dels priors titulars de priorats). Una administració de pitança li fou encomanada per l'abat el 1252 (*Dipl.*, núm. 122).

Un *sagristà* tenia cura dels objectes de culte i de l'ordre dins de l'església. Al principi administrava els sagraments; després traspasà la guarda de l'església a un company seu, el *sagristà* segon, que dormia dins de l'església per prevenir robatoris nocturns, i l'administració de sagraments a un dels porcioners. El *sagristà* havia de finançar una candela, que cremava cera per valor de 96 lliures anuals, els ciris per celebrar missa, que costaven 30 lliures, i l'oli de les dotze llànties, fer rentar i cosir els ornaments, i pagar el tiracordes que tocava les campanes. Hom féu una important reducció d'aquestes càrregues el 1412,⁵⁶ tot i que el 1444 es feren declaracions que suposaven que la reducció no havia estat efectiva.

Els béns comuns els administrava un *cambrer*. Se li atribueix la missió de proveir els monjos de vestit (36 sous anuals a cada monjo). Els llocs de les seves possessions i els titulars del càrrec els donem en apèndix.

Des de 1240 hi hagué el càrrec d'*almoïner*, amb la comesa d'acollir els pobres i de distribuir-los les rendes d'una fundació que s'instituï a aquest fi (*Dipl.* núm. 103). Posseïa el 1286 el mas Rovira de Sant Julià del Llor (*Dipl.*, núm. 175). Un augment important de l'almoïna es produí el 1289, gràcies a la família Vilardell, que li cedí dos camps situats a Salt (*Dipl.*, núm. 180). Produïen unes 7 mitgeres de blat, que hom distribuïa als pobres. Segons afirmava l'almoïner el 1444, era obligat a donar pa i carn de porc el dia de Carnestoltes a tothom, per un import de 6 lliures; en contrapartida, despenia altres 6 lliures en un criat personal que el servia i li cuinava. L'existència d'una caritat de la vila deixa pensar que la del monestir era considerada insuficient.

S'originà igualment el s. XIII (primer esment, 1252), un *infermer* que s'ocupa dels monjos ancians i malalts, els quals eren dispensats de menjar al refectori comú i de dormir al dormitori de la comunitat. La infermeria rebia censos a Amer i les Encies; 48 pollastres i 15 pernills, quantitat que no varià entre els segles XV i XVIII. El 1444 declarà tenir 21 lliures d'ingressos i 15 de despeses; el 1819 hom l'avaluava en 88 lliures d'ingressos i 59 de despeses.

56. D-6, f 197; veure Lletres 1353-54 (U-22), f 196; Lletres 1446 (U-146) f 27.

L'ofici de la *piateria* s'ocupava de les pitances, o suplements alimenticis assignats a certs dies de festa o de commemoració de difunts, en els quals eren admesos alguns pobres a la taula del monestir. Una pitança fou instituïda a Amer el 1252 (*Dipl.*, núm. 122) i la *piateria* tenia el 1277 unes taules al mercat de la vila (*Dipl.*, núm. 150). El 1300, hom podia descriure una ració diària de la taula del monestir amb aquests termes: "*unam integram tam prandii quam cene quotidianam porcionem panis et uini et piaterie, tam ouorum, piscium, olei et saginis...*" (*Dipl.*, núm. 199). Hom podrà comprovar al nostre Apèndix I que de les pitances i *piateries*, ja reduïdes a retribucions dineràries, se n'ocupava l'abat, el qual hauria absorbit l'ofici i la seva dotació.

Un altre monjo, el *prior del Coll*, residia en aquest santuari, des de 1290 (*Dipl.* núm. 182). El priorat del Coll tenia els seus béns a Osor, Susqueda i Anglès.

Un priorat, desconegut fins ara, era el de Sant Tomàs de Cantorbery, titular d'una capella situada dins la vila d'Amer, citada el 1261 (*Dipl.*, núm. 132). Quant al priorat, existia el 1389. Es dona des del s. XVI a preveres seculars absents. La capella perdurà almenys fins a 1640. Segons el llevador del Priorat de Sant Tomàs Cantuariense d'Amer, rebia prestacions dels masos Crosa, Canadell, Pinyana, ses Tries, tots d'Amer. Abans de 1790, l'indret de la vila on havia estat la capella de Sant Tomàs es conreava com a hort.

Alguns afers els decidia la comunitat sencera, reunida en capítol; avui diríem que ho feien democràticament. D'una caixa comuna del monestir només n'hem trobat notícia el 1746, que comprà el delme de diversos masos de Sant Martí Sacalm per 536 lliures.

El monestir, després de Trento

Quan hom s'interessa per saber qui eren i què feien els monjos d'Amer, durant els tres darrers segles de la seva existència, troba poca informació. Entre els pocs dels que se sap l'origen n'hi ha al segle XVII de rossellonesos; d'altres provenen de famílies pageses més o menys distants. Així, entre els darrers es troba un Matllo, de Caldes de Malavella, i un Sayol, de Sant Aniol de Finestres. Per als càrrecs principals i, per descomptat, per al d'abat, eren preferits els nobles, com Ramon de Pastor i Descatllar, infermer des de 1723; Felip d'Alemanys, sagristà menor el 1787 o Ramon de Fontcoberta i d'Oriola, monjo entre 1808 i 1820.

Continuaven tenint com a principal missió celebrar el culte diví amb tota solemnitat. Vivien dignament la seva vocació de sacerdots, i no s'enregistren indicis del contrari. Els seus estudis els feien en cases de l'orde, a Sant Pau del Camp (Barcelona), i algun prengué graus acadèmics a Cervera.

Progressivament, la condició de monjo evolucionà cap a un càrrec retribuït, al qual s'accedia per escalafó. Els monjos eren titulars d'unes mongies, cada una de les quals tenia les seves pròpies fonts d'ingressos, la seva casa i les seves responsabilitats particulars. Pot succeir, per tant, que un monjo intercanviï la seva

mongia amb un altre. Pot succeir, també, que la Santa Seu concedeixi una mongia, vacant per defunció o per promoció del seu titular, a un altre. El 1617 Antoni Reinalt, monjo d'Amer, rebé del papa la cambreria del monestir de Banyoles. I també podia passar que una persona que desitjava ordenar-se de capellà es fes concedir, igualment pel poder papal, una mongia, i aleshores entrava al monestir com a novici. En morir el 1626 el sagristà menor Jaume Toralles, Vicenç Valentí seguí aquest procediment per entrar a Amer. En definitiva, el monjo de l'època es diferenciava poc d'un mossèn, d'un clergue secular, sobretot dels que només tenien funcions de culte, i que també celebraven l'ofici diví solemnement a les seves esglésies a títol de comunitat de preveres.

El monestir imperial

Després del concili de Trento, es reorganitzà la vida religiosa. Alguns monestirs massa petits foren suprimits, a petició del rei i per disposició papal. Entre aquests es trobava el de Roses, que fou unit al d'Amer, el 1592. Romangueren a Roses, però, tres o quatre monjos. Des d'ara, l'abat es titularà d'Amer i de Roses, i tornarà a conviure normalment amb la comunitat, la qual es manifesta particularment observant. Els successius titulars es transmetieren com en herència un projecte: fer del monestir una casa eclesiàsticament independent, enfront de la diòcesi. Un indici d'aquesta voluntat és el fet de prendre el qualificatiu de "Imperial monestir de Santa Maria d'Amer".

Altres cases religioses, amb la mateixa intenció, s'anomenaven "Reial monestir", i ressuscitaven la memòria d'haver estat fundats o protegits per monarques. Amer no era menys; tenia el seu origen en l'emperador Carlemany. I encara que l'imperi fos ací una pura memòria, servia de pretext per reivindicar la independència respecte de l'autoritat immediata, el bisbe. Roma, interessada a subordinar-se els caps de les diòcesis, permeté als abats d'avançar pretensions, i deixà allargassar-se plets que ella mateixa jutjava. En aquest context en comprèn que els benedictins d'Amer ressuscitessin una butlla del papa Climent III, de l'any 1183, que els reconeixia certes llibertats enfront del prelat diocesà..

Havia de ser precisament un bisbe benedictí de Girona, Benet de Tocco, abat estat de Montserrat, que el 1573, es trobés que els monjos li paraven els peus, quan volia practicar la visita pastoral.⁵⁷ Davant d'un notari, que llevà acta, protestaren de l'intent de visita. El prelat se sabia les lleis, declarà que, a més de bisbe, era delegat del papa i amenaçà d'excomunió els monjos. Però limità la seva inspecció a la parròquia, i s'abstingué d'entrar al monestir. Els monjos se sabien recolzats per la poderosa Congregació Benedictina, que unia tots els monestirs de la península i

57. Hem citat fins ara un bon nombre de visites pastorals practicades pacíficament per bisbes de Girona a la comunitat de monjos d'Amer. Afegim a aquest testimoni de fet, una certificació expedida el 1490, d'acord amb la qual l'abat estava subjecte a la jurisdicció i visita de l'autoritat diocesana; U-176, f 14v.

tenia bons valedors a Madrid i Roma. En endavant, les visites pastorals començarien amb el ritual de la protesta dels monjos i la declaració del prelat, que manifestava no voler ultrapassar les seves facultats.⁵⁸

De l'exacerbació de les pretensions d'exempció de la casa respecte de l'autoritat diocesana en nasqueren innumerables plets durant el segle XVII i primers anys del s. XVIII. Narrar les escaramusses que es produïren entre les autoritats del bisbe i de l'abat durant l'època referida per aquest motiu seria complicat, perquè caldria explicar les peculiaritats de la legislació vigent a l'època. L'abat podia penjar cartells d'excomunió contra persones dependents de la jurisdicció episcopal.⁵⁹ Un bisbe podia excomunicar el 1714 un monjo, que havia portat el viàtic a un feligrès malalt, perquè considerava que aquest servei pertocava al rector o "vicari perpetu". I podia veure's obligat després a desprendre 400 lliures en el plet que el monestir li posava a Roma per contrariar la seva disposició. Un capítol important de plets i fregadissos, per tant, foren les relacions del monestir amb la parròquia, que deixem de detallar, tot i el seu interès, perquè la parròquia solia fer-se ressò dels interessos del poble.

Els abats obtingueren permís per portar mitra i bàcul dins de la seva església, a semblança dels bisbes, i aquests es formalitzaven quan aquells feien servir les insígnies pontificals fora del monestir. La política dels reis Borbons del segle XVIII acabà amb les picabaralles. A Amer continuà havent-hi un monestir imperial, però l'imperi de fet restava en mans del govern del regne. El primer abat que mantingué relacions cordials amb el bisbe de Girona fou el futur bisbe Azara.

Afegim que també el monestir reivindicava el dret a nomenar rectors de les parròquies de Sant Climent d'Amer, Sant Julià del Llor, Sant Medir, Sant Andreu de Terri, Cogolls, Sant Genís Sacosta i Colomers, i només hi renuncià després de fer concòrdia amb el bisbe Bastero, el 1739. Noves concòrdies sobre parròquies es signaren el 1783, i encara, dins el s. XIX.⁶⁰

58. Hem trobat, entre els papers de la casa, un "Formulari per impedir la visita ab delegats del sr. Bisbe". Després d'afirmar la total exempció del monestir respecte d'aquesta jurisdicció, assenyala: "En cas que lo dit subdelegat usàs de violència (lo que no se creu) o per gent armada o de despenyar portas, no se deu fer per part del monestir *more castrorum* la defensa, sinó que se li deu protestar de las tals violencias (...) I no té que témer-se las censuras, que ni a la roba tòcan (...)"

59. Edicte del bisbe contra desconeguts que han penjat cartells d'excomunió que es diuen posats per l'abat d'Amer, 1606; U-312, f 74v.

60. Concòrdia del bisbe amb l'abat sobre presentació de curats a les parròquies d'Amer, Cadaqués, Fontclara i Roses, 1826; U-288, f 191-207.

Oficis i beneficis, després de 1753

Heus ací l'avaluació de la renda de monjos i clergues a mitjan s. XVIII.

Beneficis monàstics: Cambrer (47 ll), sagristà major (18 ll), Infermer (15 ll) i sagristà menor (6 ll), a més de la porció monacal. Els confereix el papa, i si el titular mor en els mesos de març, juny, setembre i desembre, l'abat. El priorat de Sant Tomàs té 3 ll.

Benefici curat: 113 lliures, entre porció de blat (33 ll) i de vi (40 ll), i misses i aniversaris (40 ll).

5 beneficis porcioners, de 112 ll. cada un

3 beneficis de patronat laic: el de Sant Jaume de la Venera, un altre de sant Jaume, i el de les 11.000 verges, que val 20 ll.

Oficis de Roses: cambreria (96 ll), Infermeria (39 ll), Sagristia (25 ll), i priorat del Camp de Garriguella (60 ll).

Absorció del monestir de Roses

Fins a 1782, es conservà la ficció de dos monestirs (Amer i Roses) governats per un únic abat. El monestir de Roses tenia tres monjos (cambrer, infermer, prior del Camp de Garriguella). Eren respectivament Tomàs Tord d'Osorno, Josep Quilmetas i Fèlix Flaquer. Una disposició de la cort de Madrid d'aquest any els obligà a traslladar-se a Amer i a fusionar-se amb la comunitat.⁶¹ Els impulsos per a la unió venien de fora; el bisbe i el *Consejo Real* es proposaven de reorganitzar les parròquies dependents de monestirs, i va semblar que no es podria donar un estatut definitiu a la de Roses mentre continuessin residint-hi monjos.

L'acceptaren amb el poc entusiasme que es pot endevinar; Tomàs Tord presentà recursos legals fins i tot a Madrid, per conservar una ombra de personalitat pròpia. Tenien la base en els títols de les seves mongies, que conservaren. El bisbe els assignà solars a Amer, on construir les cases (v. *Notularum*). Així hi hagué des d'aleshores i fins al 1835 al monestir les cases del cambrer i l'infermer de Roses i del prior del Camp, i al culte hi oficiaren nou monjos al lloc dels sis anteriors.

L'absorció del monestir de Roses donà peu a la Cambra Reial a reorganitzar els beneficis de la casa. S'augmentà aleshores la retribució del rector i s'assignà també un benefici per a l'organista, que abans comptava amb una modesta renda de 20 lliures. L'organista hauria d'ensentar música i cant als monjos i als escolans. El primer titular fou Marian Albert, clergue, 1783-18...⁶² El succeí Joan Marull, natural de Palamós, de 70 anys el 1865, 1818-1865.⁶³

61. Extinció del monestir de Roses, ADG, G-165, f 189-220; G-166, f 106. A G-165, ff 221-253 hom pot llegir executorials de la Rota romana i al·legacions a la congregació del Concili sobre els conflictes de jurisdicció entre el monestir d'Amer i Roses i el bisbe de Girona.

62. ADG, *Manual* 1783, p. 609

63. Per l'adjudicació, *Manual* 1818, f 349. Vegeu el nostre «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», dins *Anuario Musical* 54 (1999), 89-130.

El final del monestir

Durant l'ocupació francesa de 1808-1814 els monjos retiraren de l'església una part dels objectes litúrgics més preuats, com els calzes, custòdies i creus, i dels ornaments, que així escaparen a la rapacitat de l'exèrcit invasor. Una part de la comunitat romangué al monestir, sota la presidència del prior Baltasar Tura, i pogué limitar els danys que hi causà la soldadesca.

Amb la instauració del règim liberal el 1820, el monestir fou confiscat per l'Estat i es donà ordre als monjos de dissoldre's. L'operació es realitzà de manera correcta; uns oficials de l'exèrcit prengueren inventari de totes les pertinences. Canvià el règim el 1822 i la vida religiosa pogué reprendre's sense traumes ni pèrdues. Però els monjos ja havien fet l'experiència que hi havia sectors socials que s'oposaven al manteniment de la seva fundació i que intentarien de destruir-la quan assolissin el poder. Per això ningú no es va sorprendre del que va succeir el 1835, en tornar els liberals al govern. El rei els havia protegit, i ara, el mateix rei els destruiria.

L'exclaustració

Els monjos que hagueren d'abandonar el monestir el 1835, quan fou dissolta la comunitat, foren Jaume de Llanza i de Valls, abat, que havia professat el 1789, Baltasar Tura i de Falgàs, sagristà major, natural de Sant Aniol de Finestres, nascut ca. 1760, doctor en cànons per la universitat de Cervera i prior des de 1810; Joan Bolós, cambrer de Roses, natural d'Olot, de 52 anys, que havia ensenyat teologia durant sis anys, Dídac Masmitjà, prior del Camp, Martí Sala, sagristà menor, Carles Sala, cambrer d'Amer, Llätzer Molar, infermer de Roses, de 26 anys,⁶⁴ Francesc Bassas, infermer d'Amer, Jaume Barceló, monjo, de 24 anys, natural de Llagostera, i Joan Font, prior del Coll. En la llista manca Ignasi Sayol, de 66 anys, que era absent. L'exclaustració fou pacífica, tot i que es temia alguna agressió de grups liberals de pobles veïns, i en particular, de les Planes. Carles Sala i Llätzer Molar no residien a Amer, sinó a Barcelona, on eren professors de teologia al col·legi benedictí de Sant Pau del Camp. Els monjos es traslladaren a viure amb les seves famílies o prengueren el servei de parròquies. A Amer hi romangueren Baltasar Tura, que hi morí el 1842, i Joan Bolós, molt recordat per la seva caritat amb els pobres, que sufragà el rellotge del campanar.

Molta gent s'apropià aviat de mobles i llibres del monestir. Encara el 1897, Gaietà Barraquer, quan es trobava de pas a la vila, veié a casa d'un antiquari unes valuoses cadires procedents del cenobi i que posseïa una família d'Amer.⁶⁵

64. Per la professió de Llätzer Molar, vegeu U-288, f 187v.

65. Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, Barcelona 1915, t.III, 175-183, amb indicació de les escriptures dels primers compradors de béns del monestir.

Bona part dels quadres que ornaven els murs del recinte anaren a parar a cases particulars. L'ajuntament es féu càrrec de la biblioteca. L'arxiu es partí entre el rector i l'ajuntament. Una part fou traslladat a la Delegació Provincial d'Hisenda, a fi de preparar la desamortització; després anà a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Els pergamins d'aquest arxiu han estat publicats en regest; dels llibres, no en coneixem inventari publicat. Una altra part passà de la rectoria al bisbat, en data no precisada; s'ignoren també els criteris seguits a l'hora de determinar què es quedaria a la rectoria i què aniria a l'Arxiu Diocesà.

La desamortització

Per la llei de 1835 l'Estat es declarava propietari dels béns de la comunitat monàstica. Se n'exceptuà l'església, perquè era parroquial. Hi romangueren també els objectes de culte. Barraquer informa sobre les vendes de nou cases, situades al poble, tres peces de terra i el mas Talledes de les Encies. Foren posades en venda el 1842. Encara que algunes propietats les adquiriren gent d'Amer i de Cogolls, bona part anaren a mans d'especuladors forasters, atrets per les condicions de pagament que s'oferien; l'Estat venia barat allò que havia adquirit més barat encara.

Apèndix 1. Ingressos i despeses de l'abadia, 1444

ADG, *Liber denuntiationum* de 1444, f 503v-508.

“Postmodum autem die iouis que erat vicesima quarta dies dicti mensis septembris anno predicto a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quarto, intus hospicium habitationis mei eiusdem notarii comparuit reverendus dominus frater Bernardus, Dei gracia abbat beate Marie de Amerio, ordinis Sancti Benedicti dicte Gerundensis diocesis, dictis honorabilibus dominis Andrea Alfonsello dicti reverendi domini Gerundensis episcopi et Francisco Vilella, abbati dicte ecclesie Sancti Felicis Gerundensis, coadiutoribus et informatoribus predictis in dicta civitate Gerunde presentibus et personaliter constitutis in presencia vero mei Berengarii Ferrarii sa Sala notarii veros valores annuos fructuum, reddituum et proventuum dicte abbacie beate Marie de Amerio, quam dictus reverendus dominus frater Bernardus ut predictur obtinet manifestavit et denuntiavit in scriptis ut sequitur.

Manifesta fra Bernat, abbat del monestir de Santa Maria de Amer, les valors anuals dels fruyts de la abbadia del dit monastir axí com se segueix.

Primo, la val d'Amer, lo libre censal de la vila,	LXXVI ll. X s.
Item les migeres de cens CCXXXVIII, qui valen uns anys ab altres engir	VI s. per migera,
munten	LXX ll. XVIII s.
Item entre delma e tasques hi ha engir XXXXV cortans de forment a masura d'Amer uns anys	
ab altres, qui val lo cortà XII ss., qui serien	XXVII ll.
Item hi ha de mestay, enfre delme e tasques, engir XXXXII cortans a la dita masura, qui val	
uns anys ab altres engir VIII s. VI diners per cortà, qui són	XVII ll. XVII s.
Item hi ha de mil, melcha, canye e lin uns anys ab altres, qui val engir	XXXX s. II ll.
Item hi ha de vin, entre delma e tascha e cens, uns anys ab altres engir LXXXII bótes colereses,	
qui val uns anys ab altres engir VII s. VI d. per bóta, monten	XXX ll. XV s.
Item monta la tayla de la franquesa que paguen los hòmens de la vila d'Amer	VII ll. X s.
Item monta la levada de la plassa d'Amer e del molí, uns anys ab altres engir	LXX s.
	III ll., X s.
Item monta lo delma de carnatge de parròchia de Sanct Genís engir X s. uns anys amb	
altres	X s.
Item pren entre civada de porchs e glans tots anys reduint-ho en diners,	III ll. III s.
Item valen las rendas de Sant Medir, e de Ginestar, segons s'és arrendat per molts arrenda-	
ments uns anys ab altres engir	XXXV ll.
Item valen les rendes de Sent Andreu d'Esterria segons damostra per arrendaments	XII ll.
Item les rendes que pren sobra Flassà engir	V ll. VI ll.
Item les rendes que pren sobra Colomers, tant com té la batlia, uns anys ab altres engir	CX ll. CXX ll.
Item les rendes de Ffontclara, tant com té la batlia, uns anys ab altres engir	I ll. LV ll.
Item les rendes que pren sobra Torroella de Montgrí, uns anys ab altres,	VI ll. X s.
Item las rendas del Castellar ab moltes altras parròquias cincumvicinas valen uns anys ab	
altres	XVIII ll.
Item les rendes que pren sobre Vidreres uns anys ab altres engir	VI ll.

- Item* les rendas que cull sobra Santa Coloma de Farners uns anys ab altres engir XII ll., XII ll.
- Item* pren sobra lo forn de la plassa de Gerona, qui és de mossèn Bordills, VII ll., XVIII s.
- Item* las rendas de la vall d'Estoles, ab Coll de Dos Monts, uns anys ab altres engir VI ll. VI ll.
- Item* pren sobra la parròchia de Granollers uns anys ab altres VII ll. X s.
- Soma, DXXXII ll. V s.
- Seguexen-sa les despeses les quals de necessitat ha a fer la dita abadia d'Amer.
- Primo* és tangut de donar a cascum monge recció de pa cascum jorn una ll. e mig, qui són per cascum any XVIII migeras de forment e VIII ll. de pa a masura del palau. E són los dits monges del monestir VIII, per què ha mester enfre tots CXXXVI migeras qui valen per migera VI s., monten LXXI ll. VI s.
- Item* ha a donar a VI capalans porcionaris e al batla e al almoynier, ultra la recció monachal, a cascum una ll. e miga de pa cascum jorn, qui monten, axí com los demont dits monges, enfre tots CXXXVI migeras, qui valen per migera VI s. Sumen LXXI ll. VI s.
- Item* és tengut de dar lo dit abbat al almoynier per cascum òbit de monge una ll. de pa que dóna per amor de Déu, qui són vuy en die CLIII, qui monten V migeras de forment, valen a raó de VI s. la migera XXX s., e les III ll. valen I s. I ll., XI s.
- Item* més és tengut a dar a II fadrins qui porten los canelobres cascum jorn una ll. de pa enfre als dos, qui són XII migeras per any, qui valen a VI s. III ll. XII s.
- Item* més és tengut a dar als dits VIII monges a cascum per cascum jorn dos justons de vin pur sens aygua, qui són l'any per cascum XX bótes e VIII justons, qui monten enfre tots CLXII bótes, qui val uns anys ab altres axí com demont és dit en les resebudes VII ss. VI d. per bóta, monten LXX ll. XV s.
- Item* més és tengut a dar a VI capalans porcionaris e al batle e almoynier, ultra la recció monachal, altres II justons del dit vin, qui monten l'any CLXII bótes, qui monten axí com las demunt dites LX ll. XV s.
- Item* més és tengut a dar al dessus dit almoiner per cascum òbit de monge un juston del dit vin que deu dar per amor de Déu, qui són axí com dit és damont del pan, CLIII òbits qui valen III bótes X justons a rahó de VII s. VI d. per la bóta, monten XXXII s. I d. I ll. XII s.
- Item* és tengut a dar al tiracordes cascum jorn mig juston de vin qui són l'any V bótes e V justons, qui valen al dit for XXXCIII s. VI d., I ll. XVIII s. VI.
- Item* és tengut a dar al dit tiracordes cascum die que-y hage senys maiors una ll. de pa de covent, e són entre tot l'any XXXV dies, monte una migera e V ll., qui val enfre tot VII s. VII s.
- Item* és tengut a dar lo dit abbat a cascum monge cascum any per pitansa VI ll. X s., qui monten per VIII monges LII ll.
- Item* és tengut a dar a V capalans porcionaris per piataria e vestiari cascum any a cascum VIII ll. XVI s. VIII, qui monten XXXXVIII ll., III s. III.
- Item* més és tengut a dar al capellà de Sent Miquel e al batle per pitansa cascum any a cascum d'ells VIII ll. X s., qui monten enfre abdosos XVII ll.
- Item* més és tengut a donar a cascum monge e capellà qui stiga en lo dit loch d'Amer qui vuy en die són XIII, per dos aniversaris qui fan fer cascum any en lo dit monestir a cascum d'ells II s., qui monten per any XXVI s. I ll. VI s.
- Item* per lo dit aniversari és tengut a dar al tiracordes e creu e canelobres per cascum VIII diners, qui són I s., III.

Item més és tengut de donat al balle e al beniffet instituït per en Gelats, qui vuy obté mossèn Fage, a cascut VII gallines de cens qui valen XIII gallines a rahó de XV d. per gallina, monten XVII s. VI d. *Item* més cascut una perna e mige de porch qui pesa la perna V ll. carnisseres, qui val a VIII diners la ll., monten X s. Soma que entre les ditas gallines e pernes valen I ll. VII s.

Item és tengut donar al dit beneficiat per lo aniversari del sacristà de Vich cascut any II s. *Item* a ell matex a la festa de Trinitat II s. III, e a Sent Miquell II s. II, a la Concepció de la verge Marie I s. X d., e a la festa de Sancta Margarida e de Santa Caterina per cascuta VI d. e a la festa de Sent Thomas de Cantúrbera III d. qui monten enfre tot VII s.

Item és tengut a donar lo dit abat al coch del convent XVI cortans d'ordi a masura d'Amer qui val uns anys al altres VI s. lo cortà, monta III ll. XVI s.

Item és tengut a dar al dit coch per piataria per tot l'any sinconta sous II ll. X s.

Item a ell matex dos parells de gallines a rahó de II s. VI d. lo parell, V s.

Item a ell matex dues pernes de porch qui valen X ll. carniceres a rahó de VIII d. VI s.

Item és tengut de donar al ortolà del dit monestir axí mateix com al coch demont dit, qui soma per tot XI ll. XIII s. XI d. XI ll. XIII s. XI d.

Item és tengut de dar al forester del dit monestir axí com al coch en totes coses, però pren de vestiari XIII s. VIII d. més que'l dit coch, qui soma per tot XII ll. VII s. VII. XII ll. VII s. VII d.

Item és tengut de dar al sartre del dit monestir cascut jorn una ll. de pa de convent, qui son XII migeras de forment l'any a rahó de VI s. valen III ll. XII s.

Item és tengut a dar al dit sastre cascut iorn un iuston e mig de vin, qui son XV bótes e VI iustons per any, valen a rahó de VII s. VI, V ll., XII s., VI.

Item es tengut a dar al dit sartre per pietansia cascut any I s. II ll. X s.

Item a ell matex dos perells de gallines e dues pernes qui val enfre tot XI s. VIII d. XI s. VIII d.

Item és tengut a dar al servidor del camarer e coch de la cuyna de l'enfermeria a cascut per cascut any XII cortans d'ordi qui serien XXIII cortans a rahó de VI s. lo cortan, monten VII ll. III s.

Item és tengut a dar al demont dits per pietaria a cascut VII s. qui són XIII s. XIII s.

Item a cascut d'ells dues gallines e una perna, qui valen enfre abdosos XI s.

Item és tengut a dar a la lavana del monastir cascut any VI corteras d'ordi qui valen a rahó de VI s. I l., XVI s. *Item* a ella matexa, per pietaria, VII s. VII s.

Item a ella matexa dues gallines e una perna qui valen enfre toyt V s. X d. V s. X d.

Item és tengut a donar cascut any al misatge del molí draper un parell de gallines e una perna de porch qui valen V s. X d.

Item més a ell matex un cutter de moltó qui és pesat I s. I s.

Item, ultra les ditas coses, és tingut a donar als dits oficials e servidors demont dits e al ferrer qui té la fàbrica de destret e a servidor de camarer e a sacristà maior e del almyner e infermer e misatge del dit molin per diverses festes del any pa qui monte III migeres de forment e VIII ll. de convent, qui valen a raó de VI s. per miger a XVIII s.

Item a ells metexos per la dita rahó, vin, qui monten per tots dues bótes e VIII iustons, qui valen a rahó de VII s. VI d. la bóta a VI s. VIII d.

Item més ha a donar al dit ferrer cascut any un cutter de moltó qui és pesat I s.

- Item* és tengut de donar en les festes de Nadal, Pascha e Santa Maria d'agost a tots los habitants de la vila e de la vall e altra de fora qui monta cascun any enfre les ditas tres festes XVIII bôtes, qui val lo vi a rahó de VII s. VI d. la bota, VI ll. XV s., e entre salses e mel costa XXXII s., soma per tot VIII ll. XVII s. VIII ll. XVII s.
- Item* és tengut a dar als demont dits a les dites III festes neules en què entren III migeres de forment, qui valen XVIII s.
- Item* és tengut de donar als demont dits a les dites III festes brassadells e tortells en què entren per cascun any dues migeres de forment qui valen XII s. XII s.
- Item* ha mester en los brassadells e tortells LXXX ous, qui valen a rahó de III ous per un d., II s., e safran e pebre entre tot III s. Soma per tot V s.
- Item* és tengut de donar a la cuyna del covent de tot Avent e de Coresma faues, fasols, ciurons e totes altres legums qui prenen los monges e los servidors del monastir, qui costen uns anys ab altres engir LX s. III ll.
- Item* és tengut a donar oli a la cuyna d'Avent e de Coresma e III dies de la setmana per tot l'any a la scudella e tota vegada que vullen res frigrir, en què n'[h]a mester uns anys ab altres engir III bôtes qui valen V ll.
- Item* és tengut a dar sal a la dita cuyna per tot l'any en què n'[h]a mester II migeres III s.
- Item* és tengut tener IIII ciris devant l'altar maior, cascun de III ll. de cera, qui valen I ll. III s.
- Item* és tengut cascun any al Dijous de la Cena almoyna general a tothom qui vingue al monestir una ll. de pa d'ordi e I cortó de ll. de pa de forment, en què ha mester cascun any XX migeras d'ordi, qui valen ans anys ab altres a rahó de III s. per migera, monten LX s.; e ha mester del forment VIII migeras qui valen a rahó de VI s. la migera, monten XXXXVIII s. Soma per tot V ll. VIII s.
- Item* és tengut a donar a XXXIII pobres qui menjen al refator lo dit die una ll. de pa de forment a cascun, en què entre miga migera de forment qui val III s., e més avant a cascun dos d., qui monten IIII s. Suma VII s.
- Item* dona lo dit di a XII pobras a cascun una cana de drap de cànem qui val per cana II s., monten XXIII s. E a cascun d'ells una ll. de pa de convent, qui valen II s. VI d. Soma per tot I ll. VI d.
- Item* és tengut de donar a'n Vilafresser per lo molin tota vegada que amena moles X ll. de pa de convent e XV iustons de vin de convent, monte un anys ab altres IIII s.
- Item* és tengut a pagar cascuna vegada que'l senyor bisbe visita, e ha visitat aquest any LXX s. III ll. X s.
- Item* és tengut pagar tota vegada que'ls visitadors del orde de Sant Benet visiten, e visiten de III en tres anys, e han visitat aquest any, IIII ll. V s. E per messió d'ells e de llurs companyons e cavalcadures, e acostumen de star III dies, que pos IIII ll. Soma tot VIII ll. V.
- Item* dóna cascun any a dos advocats per rahonar e deffendre lo dret del monestir, enfre abdosos X ll.
- Item* dóna a procurador C s. V ll.
- Item* ha un procurador qui fa los affers del monestir amont e avall XX ll. e la messió X ll., monte tot XXX III.
- Item* dóna a un missatge qui tregina e porte lo vin al monestir e porta lenya al forn per coura lo pa del monestir XII ll. de soldada e la messió, que val X ll. XXII ll.
- Item* dóna a un pastaner qui pasta e cou lo pa del dit convent XI ll., e la messió X ll., soma tot XXI ll.

Item dóna a hun prevera qui dóna les reccions del monestir e regex lo celler, X ll., e la messió, qui val X ll., soma tot XX ll.

E més avant que és tengut de reparar lo monestir qui jau vuy tot en terra.

E part açò que en Miralpeix ten per lo senyor rei, vuy en dia les rendas de Colomers e de Fontclara

E més avant que és tengut de pagar al nostra Sant Para de resta per la vagant CXXV ducats.

E més avant costen dos muls qui servexen a treginar e tirar lo vin e aiustar les rendas qui servexen al convent, en civada e palla XXX ll. XXX ll.

Soma maior de totas les despeses demont dites, exceptades la reparació del monestir e ço que ten en Miralpeix per lo senyor rey e los sobredits CXXV ducats deguts al Sant Pare e los muls demont dits, DCII ll. XIII s."

Apèndix 2. Cambreria i cambrers

La llista s'ha compost sobre la base d'uns extractes de les escriptures de la mateixa cambreria.

Bernat, 1208.

Pere de Puiggalí, 1253 (*Dipl.*, núm. 124)

Dalmau, 1285

Arnau de Mata, 1290-91.

Bernat de Santromà, 1310.

Guillem Bernat de Santromà, 1318-1334.

Galceran de Sorribes, 1347.

Alzias Centulli, 1349.

Hug d'Arjau, 1353.

Joan Boquer, 1357-60.

Andreu de Torn, 1370.

Miquel Tremir, 1377-94.

Nicolau Cavall, 1403-07.

Joan Pinyana, 1410-17.

Rafael Artés, 1433-44.

Joan de Torn, 1444-1451.

Bernat Margarit, 1457.

Dalmau Sotera, 1499-1503.

Bartomeu Sala, 1545-47.

Jaume Benet, 1581-93.

Montserrat Berta, 1612.

Joan Fàbrega, 1617.

Jeroni Toralles, prior i cambrer, 1620.

Agustí Valls, 1629.

Agustí Vallespir, 1664-1671.

Ignasi Masdeu, 1682-83.
 Narcís Sarsanedas, 1686-1703.
 Josep Climent, 1710-39.
 Jaume Fuster, 1768.
 Joan d'Alba, 1775-1804
 Llorenç Matllo ...1819-1824...
 Dídac Masmitjà ...1829...

Llocs on el cambrer rep prestacions: Sant Miquel d'Ordeig (senyor del terme), Gurb (masos Crespi, Despujol, Pescades, Serola), Sant Martí de Sescorts (masos Bartomeu, Vilarperta, Puigbarran), Santa Maria de Corcó, Vinyoles d'Orís (mas Desprat, Roca), Sant Julià de Cabrera (masos ses Perxes, Pereys), Pruit, Sant Joan de Fàbregues, Sant Martí Sacalm (mas sa Masó), Susqueda (mas Romanet, Riera, Gravalosa, Maifré), Santa Margarida de Vallors. Dins del bisbat de Girona: Maçanet de la Selva (mas Vayana, que deu ser Avellana), Martorell (mas Pons), Santa Coloma de Farners, Sant Privat de Bas, Sant Esteve de Bas, Begudà, Batet, Taravaus (mas Mediona) i Ginestar.

Apèndix 3. La jurisdicció

El text següent es troba en un paper solt dins del fons d'Amer de l'ADG.

"Aquestz són los bans e les penes que en la vila e en la val d'Amer són estatz observatz lonc de tems axí a estranys com a privatx, e mane e vol lo senyor abat que sien observatz e tengutz e que sien lests e manatz per so que nuy hom no puga aver scusa de no saber.

Primerament posa ban general que nul hom ne nula fembra no diga mal de Déu ni de sos sans e santes, e si ho farà, que pac LX sol., e si no'ls ha, córrega la vila e estia al costel tot I dia.

Item, que tot hom colga les festes colens de tota faeyna temporal, sotz pena de V sol.

Item, que tot hom que vuya usar en ús de qualque mercaderia [que] ésser puga, que n'ús ben e leyalment en comprar e en vendre ho en qualque guisa [que] dir e fer se puga o dega sens tota frau, e qui contra farà pagarà per ban o pena X sous, e de la injúria estarà en coneguda d'aquel qui dega.

Item que nuy hom no's retenga ne ombla leuda de res, sotz pena e bant de XX sous e de la leuda a doblar, e de satisfèr de la injúria, e aquel que vendran ni compraran res un leuda, degan que ho denuncien e o diguen per tal que hom (...) sotz pena e ban de V sous.

Item que negun no trasca espasa o coutel contra altra, sotz pena [el text acaba mutilat]."

Apèndix 4. Sagristia

Inventari pres per Josep Ramon de Fontcoberta, sagristà menor d'Amer, 1792.

“Una custòdia gran, amb vericle d'or i pedres precioses. Altra petita, de plata. Una creu gran. Una creu mitjana. Una petita. Tres calzes amb peu de bronze. Tres calzes de plata daurats. Un de plata sense daurar. Un amb copa i patena d'or, un de bo daurat, amb copa i patena d'or. Un bàcul. Dos bordons. Un bastó amb caps de plata per al mestre de cerimònies. Credença de plata. Dos candelers de braç i dos de petits. Unes canadelles amb platet i campana, de plata. Altre platet amb campana de plata i canadelles de cristall. Un platet de plata. Uns incensers. Un salpasser. Una corona gran per a la Mare de Déu d'Agost. Un sant Cristó amb la corona i caps de la creu de plata. Dues palmatòries ab sòs índices. Sis poms pel tàlem. Una corona de Sant Benet. Dos globos. Dos vasos per consagrar hòsties, un de gran i un de petit. Un portapau. Una veracreu i cinc reliquiàries. Una imatge de plata de S. Benet i altra igual de Santa Escolàstica. Una de Santa Maria, amb corona de plata. Altre de Sant Benet, amb corona, bàcul i pectoral de plata. Dos quadres dins de l'armari de plata. Una urna pel monument. Una caixa amb la relíquia d'un os enter de la cuixa de santa Felicitíssima, coberta amb un drap de tusú d'or i brodat amb poms i guarnicions de plata, i sobre ella un mig cos de la mateixa santa.”

S'enumera també la roba de color, entre la que hi ha 9 palis. De roba blanca, 31 albes, 21 roquets d'escolans 13 roquets grans, 6 albes per escolans, 48 tovalles d'altar.

Hi ha un altre inventari, fet el 1789, en prendre possessió de la sagristia menor Felip d'Alemanya i de Benzi.

Un altre, sense data, en prendre possessió Llorenç Matllo. Sembla no haver-se perdut plata, ni tan sols després de 1820-22.